

LITERATŪRA

1. Bjork S., 1988. Redevelopment of Lake Ecosystems - A Case - Study Approach, AMBIO VOL. 17 NO.2: 90-98.
2. Ripl W., Pokorny J., Eiseltova M. and Ridgil S., 1994. A holistic approach to the structure and function of wetlands, and their degradation. In: Restoration of Lake Ecosystems, a Holistic Approach. A Training handbook Ed. M. Eiseltova, 16-35.
3. The Earth Summit's AGENDA FOR CHANGE: A plain language version of Agenda 21 and the other Rio Agreements / Published by the Centre for Our Common Future.- Printed in Geneva, Switzerland: SRO-Kundig S. A., 1993.-35 p.
4. Straw for Energy Production / The Centre for Biomass Technology. - Printed by Trøjborg Bogtryk, 1998.-53 p.
5. Pat. LV-11752, SKI E 02 F 3/54. Ierīce dūņu ieguvei / Ē. Kronbergs (LV), A. Kaķītis (LV), I. Plūme (LV). - Pieteikuma Nr. P-96-320; Publ. 20. 04. 1997 // Patenti un Preču Zīmes. - 1997. - Nr. 10. - 338. lpp.
6. Pat. LV-11753, SKI E 02 F 3/54. Ūdenstīlpju tīrīšanas ierīce / Ē. Kronbergs (LV), A. Kaķītis (LV), I. Plūme (LV).-Pieteikuma Nr. P-96-321; Publ. 20. 04. 1997 // Patenti un Preču Zīmes.-1997.-Nr. 10.-338, 339 lpp.
7. Pat. LV-12155, SKI A 01 D 44/00. Siksnas griezējierīce ūdenstīlpēm / Ē. Kronbergs (LV), A. Kaķītis (LV), I. Plūme (LV). - Pieteikuma Nr. P-98-119; Publ. 20. 02. 1999 // Patenti un Preču Zīmes. - 1999. - Nr. 2. - 109. lpp.

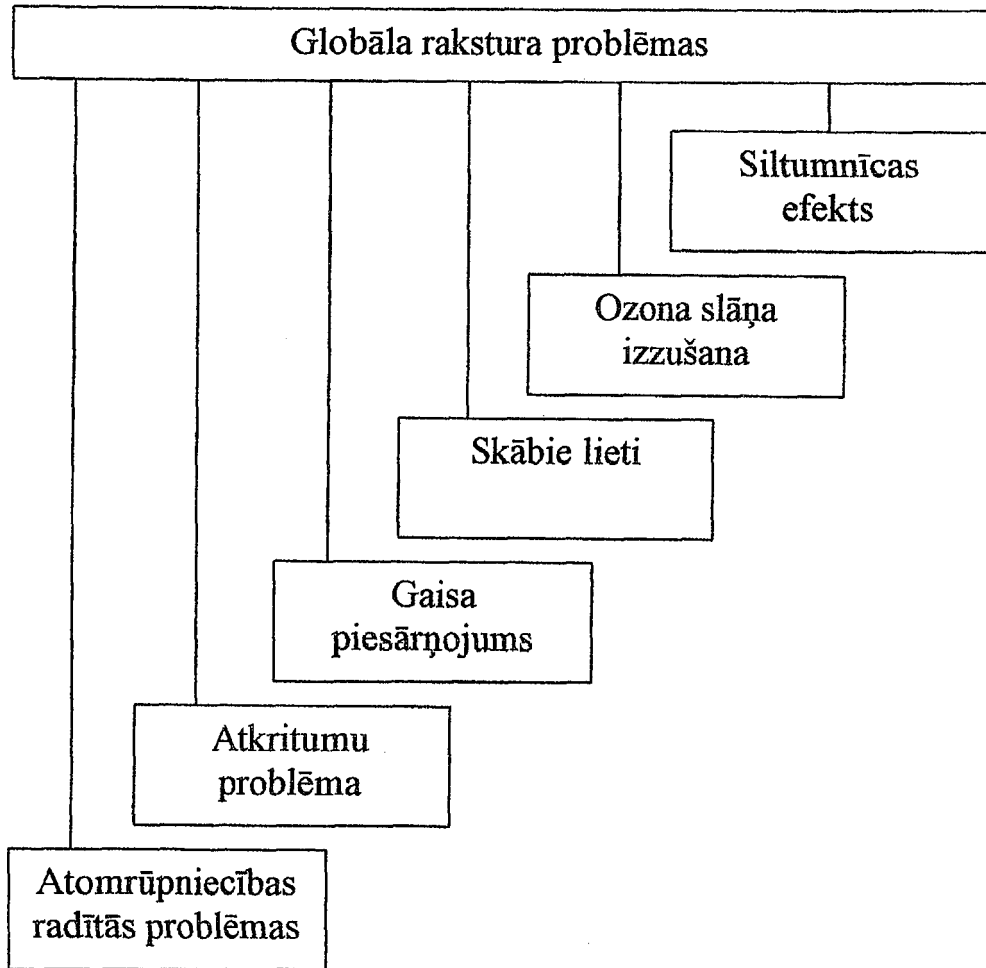
EKOLOĢISKĀS IZGLĪTĪBAS AKTUALITĀTE UN TĀS IESPĒJAMIE RISINĀJUMA CEĻI

INĀRA LAIZĀNE,

Mg. paed, RA Dabaszinātņu katedras lektore, DPU doktorande
Atbrīvošanas al. 76, Rēzekne, Latvija, LV - 4600

Pašreiz, divdesmitā gadsimta nogalē, ar apkārtējo vidi saistītie jautājumi ir īpaši saasinājušies. Rakstnieks Jānis Baltvilks ir izteicies: "Galvenie draudu avoti Latvijas dabai ir divi. Viens ir nezināšana, ekoloģiskās izglītības trūkums, attīstīto zemju bēdīgās pieredzes neievērošana un nenovērtēšana. Un otrs nelaimju cēlonis ir cilvēka egoisms – tieksme par katru cenu sagrābt visus pasaulīgos labumus, nedomājot par rītdienu."

Iepriekšējo gadu pieredze rāda, ka par ekoloģisko zināšanu un pārliecību trūkumu mūsu valsts un sabiedrība ir dārgi maksājusi – gan morālā, gan materiālā ziņā [5]. Patreizējā laika posmā uz Zemes pastāv civilizācijas radītās globāla rakstura problēmas (1.zīm.).

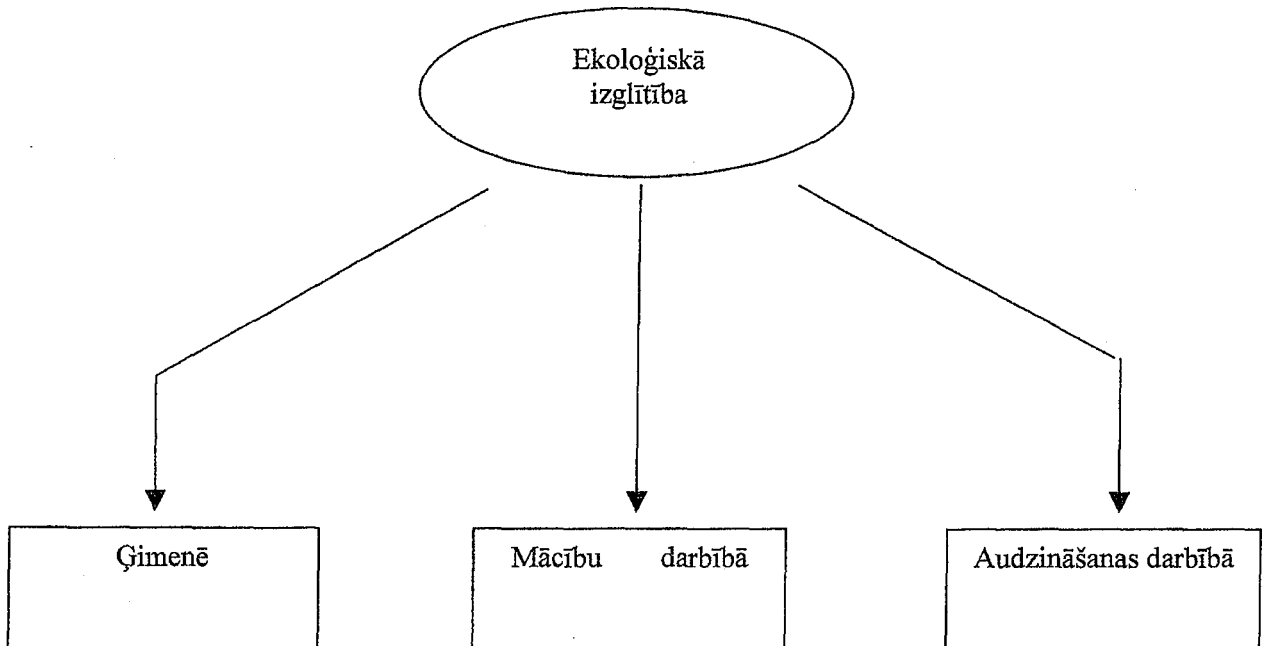

1.zīm. Civilizācijas radītās globāla rakstura problēmas (orig. I.L.)

Tas nosaka nepieciešamību dot sabiedrībai zināšanas, veidot attieksmes, kuras radītu videi draudzīgu vērtību sistēmu un attiecīgu rīcību [1].

Katrā sabiedrības vēsturiskās attīstības posmā rodas nepieciešamība ietvert izglītības saturā jaunus elementus, proti, tāds, no kuru apgūšanas ir atkarīga visas cilvēces tālāka progresīva attīstība. Mūsdienās viens no šādiem elementiem, turklāt ļoti nozīmīgs, ir ekoloģiskā izglītība. Tā kā mūsdienu apstākļos ir radušās nopietnas pretrunas starp sabiedrības objektīvām prasībām pēc noteikta ekoloģisko zināšanu līmeņa un katra cilvēka vājam ekoloģiskajām zināšanām, tad ir nepieciešamība, lai katrs sabiedrības loceklis iegūst ekoloģisko izglītību [3]. Šajā sakarībā doma par ekoloģisko izglītību un tās perspektīvām kļūst par šodienas stratēģisku nepieciešamību (kaut vai cilvēces izdzīvošanas vārdā). [2].

Ekoloģiskā izglītība ir sistematizētu zināšanu, prasmju apguves un attieksmju veidošanas process šajā jomā. Ekoloģiskās izglītības process ietver kā mācību, tā audzināšanas darbību (2.zīm.).

2.zīm. Ekoloģiskās izglītības realizācijas iespējas (oriģ. I.L.)

Ekoloģiskā izglītība kopumā uzlabotu sabiedrības izpratni par iepriekš minētajām civilizācijas radītajām globāla rakstura problēmām, kā arī tiktu kopīgi meklēti risinājumi [4].

Ekoloģiskās izglītības rezultātā

- tiktu sniegtas zināšanas un veidota izpratne par apkārtējo vidi un tajā notiekošajiem procesiem;
- tiktu nodrošinātas iespējas apgūt zināšanas, prasmes un iemaņas, kas nepieciešamas, lai aizsargātu un uzlabotu apkārtējo vidi;
- iedrošinātu sabiedrības locekļus vērtēt un izskaidrot dabā notiekošos procesus, izprast cilvēka un dabas savstarpējās attiecības, paredzēt iespējamās izmaiņas apkārtējā vidē cilvēka darbības rezultātā;
- sekmētu vidi saudzējošas attieksmes veidošanos, kas nozīmē noteiktu vērtību orientāciju un atbildības izjūtas rašanos par apkārtējo vidi;
- tiktu attīstītas prasmes izmantot iegūtās zināšanas, pieņemt pārdomātus lēmumus un tos īstenot, t.i., veikt konkrētu rīcību dabas bagātību saglabāšanā, saudzēšanā, aizsardzībā. Tātad ekoloģiskās izglītības iegūšanas rezultātā veidotos aktīva dzīves pozīcija.

Ekoloģiskā izglītība kopumā sagatavo sabiedrības locekļus, kas zina svarīgākos dabas likumus, apzinās savu vietu biosfērā un kuriem ir zinātniski pamatota, atbildīga un saudzīga attieksme pret dabu [4]. Kā parāda aptaujas rezultāti, tad galvenokārt indivīda attieksme pret dažādākajām parādībām, tostarp arī pret apkārtējo vidi, lielā mērā atkarīga no šo parādību izpratnes. Lai gan parādās arī tāda tendence (no aptaujas rezultātiem), ka ir sabiedrības locekļi, kas labi informēti par vides problēmām, tomēr tas nemudina viņus pašus kaut ko aktīvi darīt ekoloģiskās situācijas uzlabošanā un viņu attieksme pārsvarā ir nogaidoši pasīva. Ir vērojama arī pretēja parādība (pamatojoties uz aptaujas rezultātiem), kad empātijas līmenis ir augsts, kaut gan zināšanas par apkārtējās

parādību izpratnes. Pēc aptaujas rezultātiem ir redzams, ka sabiedrībā ir interese par ekoloģiskām problēmām, arī skolēniem šī interese ir raksturīga, un tas jau ir labs pamats ekoloģiskajai izglītībai. Kopumā Latvijas sabiedrībā ir vērojama liela interese par apkārtējo vidi. Aptauja parādīja, kā sabiedrības zināma daļa uztver, izprot un apzinās ekoloģiskās problēmas. Aptauja respondentiem lika rosināt domāt par dabas un cilvēku darbības mijsakarbību, rosināja iedziļināties sevī, izveidot noteiktu savu attieksmi pret zināmo parādību un noskaidrot sev būtiskās vērtības.

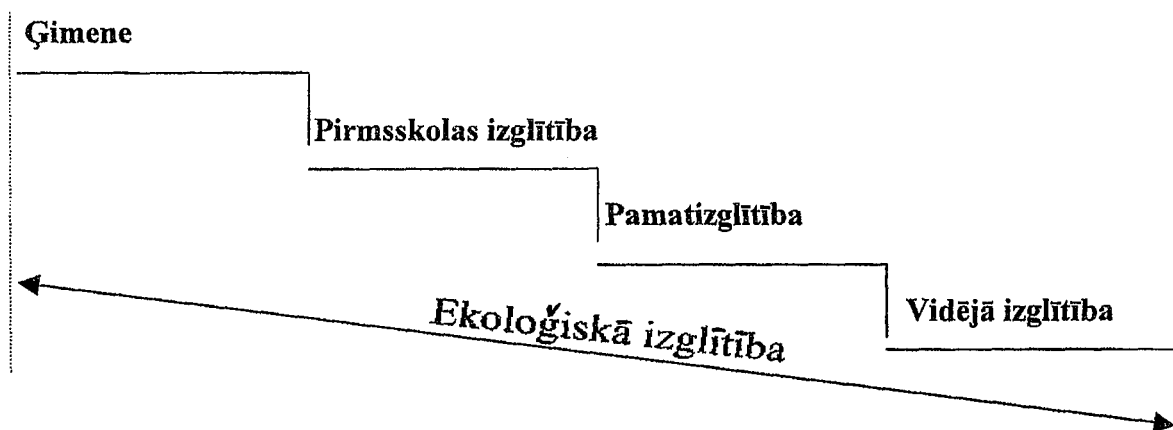
Kopumā ir jāmainās vērtību kritērijiem, uzskatiem, rīcībai, morālei un cilvēka attieksmei pret dabu. Tātad ekoloģiskās izglītības ieviešanas stratēģijai jāpievērš arvien lielāka vērība gan mūsu valstī, gan arī visā pasaulē, jo jautājumi, kas saistīti ar ekoloģiju, ir vieni no aktuālākajiem mūsdienu pasaulē [3].

Ekoloģiskā izglītība ir pedagogiski mērķtiecīga iedarbība uz sabiedrības locekļiem, kuras ietekmē viņi apgūst dabas un sabiedrības mijiedarbības zinātniskos pamatus, prasmes un iemaņas dabas aizsardzības jautājumu risināšanai.

Ekoloģiskās izglītības realizācijas ceļi ir mācību process un audzināšanas process. Ekoloģiskā izglītība ir mācību un audzināšanas procesa vienība.

Jo agrāk uzsākta ekoloģiskā izglītība, jo noturīgāks būs rezultāts. Tāpēc īpaša uzmanība būtu veltāma ģimenei, kuras loma ekoloģiskajā izglītībā vēl nav pietiekami izprasta un kuras iespējas nav pilnībā izmantotas [4]. Mazotnē zināšanu apgūvē liela nozīme ir emocijām, un tās ir liels palīgs noturīgas attieksmes veidošanā.

Uzsākāma (kā arī turpināma, jo daudz laba jau ir izdarīts) ekoloģiskās izglītības apguve visās izglītības pakāpēs, sākot ar ģimeni (3.zīm.).

3.zīm. Ekoloģiskā izglītība visās izglītības pakāpēs (oriģ. I.L.)

Ekoloģiskā izglītība prasa ciešu skolas, ģimenes un tuvākās sabiedrības sadarbību [4]. Mūsdienu situācija nosaka izglītības reformas nepieciešamību visās izglītības pakāpēs un veidos. Tā ir reforma, kurai jāpārveido izglītības saturiskā struktūra. Ekoloģiskā izglītība nenozīmē kardinālas izmaiņas izglītības saturā, bet tikai pārskatīt, vai šai ziņā saturs atbilst mūsdienu un nākotnes prasībām, nākotnes vīzijām.

Lai Latvijā ekoloģiskā izglītība iekļautos kopējā izglītības procesā, nepieciešams izstrādāt un pieņemt ekoloģiskās izglītības koncepciju, lai gan valsts, gan katra skola varētu:

- izvēlēties ekoloģiskās izglītības ieviešanas stratēģiju;
- atbilstoši koncepcijai izveidot mācību, audzināšanas programmas;

- apzināties ekoloģiskās izglītības satura galvenās vērtības (virzienus);
- sagatavot mācību materiālus ekoloģiskajā izglītībā;
- skolām veidot sadarbības programmas kopā ar ārpusskolas organizācijām, iesaistīt šajā darbā visas ārpusskolas iestādes, Dabas muzeju u.c.

Ekoloģiskās izglītības ieviešanai jābūt arī šādiem priekšnoteikumiem:

- augstākstāvošu institūciju atbalstam;
- finansiālais atbalsts, kas finansiāli nodrošinātu visus darbības virzienus ekoloģiskās izglītības jomā.

Ekoloģiskā izglītība ir nākotnes pasūtījums tagadnei. Tāpēc ekoloģiskā izglītība ir jāiekļauj kopējā izglītības procesā. Ir nepieciešama ierasto mācību priekšmetu sistēmas "uzlabošana", balstoties uz ekoloģisko pieeju. Ekoloģiskās izglītības būtība ir atjaunot dziļo un daudzveidīgo saistību ar pasauli. Pārveidot pašreizējās cilvēkam piemītošās egocentriskās un antropocentriskās ievirzes, vērtīborientācijas un pārveidot šauri tehnokrātisko patērētāja attieksmi pret apkārtējo vidi.

Ir jādomā par ekoloģiskās izglītības trūkuma novēršanu Latvijas izglītības sistēmā. Nepieciešama sava stratēģija ekoloģiskās izglītības realizēšanai.

LITERATŪRA

1. Daba, cilvēks, sabiedrība (Ekoloģijas sociālie aspekti) / Atb.red. Šteinbergs. - R.: Zvaigzne, 1983. – 239 lpp.
2. Dabas aizsardzības plāns Latvijai. – R.: LU Ekoloģijas centrs, 1992. – 8.lpp.
3. Ernšteins R. Vides pārvaldes un izglītības programma "Local Agenda 21": Pašvaldību un sabiedrības tālākizglītība un līdzsvarota attīstība / Kudreņickis I. u.c. // LU Zinātniskie raksti. – R.: LU, 1995. – 15. - 22.lpp.
4. Ģērķe L. Ekoloģiskās audzināšanas pamatproblēmas. – R.: Zinātne, 1983. – 75.lpp.
5. Vides aizsardzības politikas plāns Latvijai. – R.: Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, 1995. – 20.lpp.

ZĀĢU SKAIDU IZGĀZTUVJU IETEKME UZ GRUNTSŪDEŅU KVALITĀTI

LĪGA LIEPLAPA, Ģeol.zin.maģ.
Madonas reģionālā vides pārvalde
Blaumaņa iela 7, Madona, Latvija, LV – 4801
T.: 4821601, F.: 4823910

Rezumējums

Pēdējo 5-10 gadu laikā Latvijā ievērojamās apjomos dabā tiek uzkrāti koksnes pārstrādes atlikumi, kas rada vides kvalitātes problēmas. Ik gadu Madonas un Gulbenes rajonu teritorijā izgāztuvēs, derīgo izrakteņu ieguves karjeros u.tml. tiek noglabāti ~22 tūkst. m³ zāģu skaidu. Madonas rajona teritorijā vien uz 1999.gada 1.janvāri darbojās 52 kokapstrādes uzņēmumi.